

II II-1 II^{*} II

THE TOUGHEST ANTI-RED MONTAGNARD TRIBE IN VIETNAM

By Captain NGUYEN VAN NGHIEM

*
* *
1

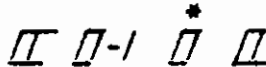
1 9 6 3

- Though a military man, I must tell you that this war cannot be won militarily, it cannot be won unless we win the people's hearts.

Major General DUONG VAN MINH
(Answer to a question from a foreign correspondent)

- This is dedicated to all my compatriots of Chil tribe as a tribute to their indomitable gallantry in the heroic resistance against the Red aggressors for the safeguard of our common FREEDOM

The author

THE TOUGHEST ANTI-RED MONTAGNARD TRIBE IN VIET-NAM

By Captain NGUYEN VAN NGHIEM

Of late, in the wide evacuation movement of anti-Red Montagnard tribes in the High Plateau, there appears the most outstanding and valiant one : the CHIL tribe.

With a population of some 14,000 people, the Chil tribe live in the North of Dalat City. This is a very high mountainous area having in the North the Yangsin ridge with the highest peak of 2,163 m., in the East the Bidoup ridge with the highest peak of 2,287m., and in the South the Lang Bian ridge with the highest peak of 2,163m. These ranges of mountains joining each other make up something like a bow surrounding a valley crossed by the Krong Kno river from East to West. Krong Kno is a big river. It forms with Krong Ana river the Sprepok river, a tributary of the Mekong river (Map No. 1).

These ranges of mountains constitute also the natural borders separating the Chil tribe from others such as M'nong gar, and M'nong Krong in the North, Tring and Roglai in the East, Churu and Lat (Koho) in the South.

Toward the West, the terrain gradually slopes down and presents no clear-cut borders. Chil tribesmen live as far as Lien Hung, Phey Srunh areas near the road # 21 A Bannethuot - Lac Thien - Lien Khuong and mix with Ma and M'nong Gar tribesmen.

According to the anthropologists' theory, the Chil tribe is from Indonesian origin. Their dialect is classified into the Mon Khmer category. Its scope covers the dialects of natives in Burma, Thailand, Malaysia, and the Khmer. In Vietnam, Vietnamese language, and the dialects of Muong, Khatu, Teu, Die, Sedang, Rongao, Bahnar, M'nong, Chil, Koho, Ma, Stieng pertain to this category.

Indeed, in the Chil dialect, there are many words which sound like Vietnamese words. For example, if you count from 1 to 10, you will find that 6 of Chil terms are analogous to Vietnamese ones :

Mot - Hai - Ba - Bon - Nam - Sau - Bay - Tam - Chin - Muoi

Dul - Bar - Be - Puon - Fram - Prau - Pon - Pham - Sin - Jot

In addition, many Chil terms are exactly the same as Vietnamese ones, such as :

Me - Con - Mat - Mui - Tay - Ha

Me - Kon - Mat - Mui - Te - Ha

According to Koho dialect, the term Chil has a disparaging meaning, and is used to designate primitive people, knowing nothing about hygiene. It is just like the term "Moi" used by the lowlanders. Recently, under the influence of the term "Montagnard compatriots" used by the lowlanders, Koho and Churu tribesmen began to call Chil tribesmen "Bonom" i.e. the highlanders. Based on an antique song handed down traditionally the Chil tribe origin is as follows :

From time immemorial, when the earth, the heavens, and the universe as a whole were still inexistant, a couple of angels whose husband was N'Thup Thur and wife Lan Dun forged the earth and with their magical powers brought into being the sun, the moon and also the stars to give light to the earth by day and by night.

At first, the earth was still soft, then in the long run, it became dry and turned into stone. Mr. N'Thup Thur and Mrs. Lan Dun moulded a man and a woman named respectively Ha Nghe and K'Nghe to rule the earth. They married each other. That was the first married couple of the mankind.

The Ha Nghe gave birth to a boy and a girl. The boy was named Ha Do and the girl K'Dong. When grown up, they also got married and had a large progeny.

At first, not knowing how to build houses, the ancestors of men lived in grottos. Plants, soil and water being absent, they had to live on a special drug and drank water from a mollusc (?). One day, they heard "tick tick" sounds coming from under a block of stone. Immediately they joined forces together to push it aside. A crab appeared on the spot then up sprang a limpid water stream in which numerous strange creatures such as eels, fish etc. successively came into sight. This stream flowed day and night, year after year, without interruption. As it advanced, rocks were eroded forming lands, plains, rivers, lakes, ponds, and oceans. Ever since, rains began to fall, plants to spring up with a tender green and other animals came into being.

Men were then very happy. They assembled to sing and dance on the bank of the strange stream. Later, they discovered how to grow plants for food and to raise livestock to be sacrificed to deities.

Then came a moment when the offsprings of Mr. and Mrs. N'Thup Thur were so crowded that their cultivated lands could not support all of them. So they had to part from one another to be in quest of new lands. Before going to every corner of the earth, they held a meeting in which they decided that something should be made which would be high enough to be seen from even far away areas so that they could locate the place of their homeland when they felt like visiting it. Everybody suggested that

they should imitate the termites which carry dust to form mounds, to erect a very high mountain. This was a very hard job because the soil was soft, and as a result, the higher was the mountain the more it was exposed to landslides. At last, they had to make a scaffolding to keep the land from sliding and introduced a custom according to which, before going to be married, a young girl must give to the bridegroom's family a number of gongs. These are applied to the mountain to make it more solid. Upon completion of the work, the mountain was named Lang-Bian and the men began to set out looking for a living all over the world.

Among those who emigrated to other areas, there were 6 sisters of a family respectively named Kgrup, Kgrum, Kgram, Kgro Kpac and K'Nghe-Knga. The descendants of Kgrup were the forefathers of the Cham, those of Kgrum, the Churu, those of Kgram, the Chil, those of Kgro, the Lat (Koho), those of Kpac, the Ma. As for the descendants of Knghe and Knga, they went down to the plain and were the ancestors of the lowlanders. This is the reason why the Chil tribesmen believe that the Cham, the Churu, the Chil, the Koho, the Ma and Lowlanders are brothers.

Before living scatteringly, the Chil lived in villages called "Bon". Each Bon had 100 to 500 people.

The Chil tribesmen adopt the matriarchy. Women propose to men and children assume their mother's family name. All the income produced in the family belongs to the wife. In the old days, the Chil lived in large families. Parents, aunts, brothers and sisters lived in the same one-story house 20 or 30 meters long. The house was divided into many compartments, each occupied by a small family with a lower floor on either side and a passageway in the middle.

The kitchen was installed right on the passageway, there were as many kitchens as families. Latrines were built inside the house with a bamboo outlet pipe. Due to lack of sanitation, the death rate is serious, as a result, the population of the tribe could not increase.

Later, Chil Protestant pastors undertook to improve the living standard of their co-tribesmen, and were the first to build one-story house in the lowlander style with kitchens apart. Progressively the inhabitants in Bon imitated them. Nowadays, no Chil tribesmen live in large family under the same long roof as before.

A Bon is administered by a Bon chief and other officers. These officers are in charge of cadastre, trade and exchange, road maintenance, customs, and mores, marriages etc. Every year, the officer in charge of cadastre shows to tribesmen the areas to be cleared for cultivation. The officer in charge of trade acts as a middleman who explains to dealers coming to the Bon what the families living therein want to buy. In case the bargain is struck, he is entitled to a commission.

The officer in charge of roads is responsible for urging villagers to remove weeds in order to keep in good repair the paths connecting with other Bongs. The officer in charge of customs and mores tries to settle the disputes arisen in the Bong pursuant to traditional laws and regulations. As for the officer in charge of marriages, he acts as a match-maker for young men and girls and sees to the weddings.

The chief of a Bong and the above-mentioned officers are elected by the villagers who trust them. All in all, they are well-to-do, alert, well educated people or belong to influential families. A Chil tribesman's wealth consists of gongs, age-old urns, buffaloes, pigs, cash and slaves who are purchased or are children offered by debtors who cannot pay their debts. The slave-trade being now abolished, Chil tribesmen derive their opulence from inheritance, industry or thrift.

It seems that the Chil tribe has never been unified under a unique chieftain.

Under the French rule, many Bongs formed a canton administered by a chief of canton. Nowadays, many Bongs form a village administered by a village representative and a village council.

From the East to the West, the area occupied by the Chil tribesmen is composed of following villages :

- Kill Plagnol Thuong village in Don Duong district, Tuyen Duc province.
- The villages of Plagnol Ha, Da Kao, N'Thol Thuong in Lac Duong district, Tuyen Duc province.
- N'Thol Ha village in Duc-Trong district, Tuyen Duc province.

The Chil tribesmen are tall and sturdy. Men are generally 1.65m high. Some of them are as tall as 1.70m. In the past, both men and women filed their teeth, stretched their ears with round ivory fragments and had long hair which was fastened up at the back. Nowadays, they have given up these practices. Like lowlanders, tribesmen have their hair cut short and tribeswomen pin up their hair or have it curled.

The Chil tribeswomen know how to weave fabrics. They make loin-clothes for their husband and children, sarongs for themselves and saris for all family members. These fabrics are generally black with white, blue or red small stripes and broad hems made of threads of different colors showing original patterns. In addition, the cloth is fringed on both edges with red thread.

They deck themselves out with many necklaces and bracelets made

of glass beads the original colors of which make them look quite different from those of neighboring tribes. Conservative old women are still wearing white metallic strings round their wrists, ankles and necks and many twisted brass strings which are as long as 20cm round their wrists and ankles. During the recent days of evacuation full of hardships, it is the tribeswomen who, with their skill in weaving fabrics and assorting colored glass beads to be sold to tourists visiting Dalat, have tided their families over these straitened circumstances.

In the past, the Chil tribesmen believed in deities and ghosts.

In each Bon, there was a sorcerer called " Chau Gru ". He specialized in offering sacrifices to gods and treating sick villagers in his own way.

In the last 30 years, Protestantism, Catholicism and Adventism have made their way into this tribe in favorable conditions.

Protestantism is developing intensively in the Eastern part while Adventism is gaining ground in the Central part and Catholicism in the Western one. Most of the Chil tribesmen are protestants who number over 6,000. Presently, the Highlands Protestant Congregation counts 34 Chil pastors and preachers one of whom, Pastor Ba Sau A is concurrently Deputy Chief of the Highland Protestant Congregation. These pastors and preachers are making a great contribution to the effort of propagating Protestantism among the Chil tribe and others such as Tring, Roglai, Cham, Churu, Koho, Ma and M'nong Gar in the provinces of Khanh Hoa, Ninh Thuan, Tuyen Duc and Lam Dong.

From the social viewpoint, these religions are very helpful to the Chil tribe. All the Chil tribesmen, followers of Protestantism absolutely abstain from drinking and smoking. They no longer give credit to superstitions as in the old days and start taking western medicine to cure their diseases.

The Chil do not have the custom to celebrate the death anniversary of their ancestors like the lowlanders. A week after the burial, they pay a visit to the tomb once and for all. In all likelihood, they are less attached to their ancestors' tombs than the lowlanders.

It is hard to earn one's living here. With steep mountain slopes, a severe chilling climate, and rudimentary up-land farming method, the Chil do not get much income. All the year round, their food consists mainly of corn meal. They produce some rice but save it to barter for buffaloes, jars, gongs and keep them as properties. Hence the Chil tend to move far away in quest of a living and so doing they think the further they go the more fertile lands they will find. Since long ago

they have always migrated from the East to the West. This accounts for the fact that they have less attachment to their native land than the Churu, Koho who have realized the advantage of a sedentary life and farming.

Under the influence of Protestantism, Catholicism, and Adventism, the Chil tribesmen's temper has become more placid and they are no longer warlike and savage as before. They are above-board, loyal and faithful to their promises. They react strongly and decidedly to oppression and deceit.

Their gong music has been regarded as the most martial one in the Highlands by Composer Pham Duy. If my memory serves me aright, as commentator of a folk song program broadcasted by the Saigon Radio Station, Pham Duy described the gong music of the Chil as the hoof-beats of a horse rushing down a hill.

The Chil have proved very wise. Their maxims and proverbs tell of this wisdom. For instance, the following maxim recommends us to be attentive and prudent in any undertaking:

Hold tight anything you have in hands, try to listen as much as possible, and think over carefully.

The Vietnamese nation community includes a number of Chil who are children of Canton Chiefs, montagnard Village Chiefs, pastors and preachers, and are working with the Army and administrative agencies. On account of their low educational level which is below the junior education, they only hold minor positions such as privates, non commissioned officers in the army, subordinate officials in Forestry, Agriculture Services and teachers of elementary and primary schools.

Of late, in the face of communist oppression, full of self-assurance, the Chil were up in arms against the communist totalitarians writing an immortal epopee in the anti-communist struggle of the Vietnamese nation. However, being armed with swords, they could not resist these terrorists who have bayonets and fire-arms. So, all the Chil tribesmen had to move from the high mountains in the North of Dalat in quest of safety and freedom. This dispersion has shattered the unity of the tribe and will certainly cause its disintegration if in the future they do not try to be assembled again. Following are the movements of emigration of Chil tribesmen : (Ref. Map # 2)

First emigration

The first migration occurred long ago and had nothing to do with the subsequent ones which were motivated by the anti-communist struggle.

About 30 years ago, 6 Chil men living in the Kill Plagnol Ha area went down to Di Linh to enlist in the French Army. The French required them to produce permits of the Canton Chief. They then returned to

their villages to secure the papers, but, unfortunately, the Chiefs of their villages tried to hinder their plans because they did not like them to leave. These chiefs approached the Canton Chief Ha Krang to dissuade him from issuing the papers. However, on the men's insistence, and considering their poverty, Ha Krang approved their requests. Being discontent, the Village Chiefs entered into an argument with the Canton-Chief, which ended up in a scuffle.

Out of anger and affliction, Canton Chief Ha Krang together with the 6 men moved their families and relatives to the land occupied by the Sre (Koho) in Di-Linh and settle down there.

The descendants of this group who are estimated at 400 are living in 3 hamlets : Dang Srunh, Brah Yang, and Kthar. In the recent people relocation into strategic hamlets, the first two hamlets were merged to form the Gung Re 2 Strategic Hamlet at kilometer-stone 252 on the Saigon - Dalat highway. As for Kthar hamlet it has been moved to Hamlet Kbra also in Di Linh District.

K'Tua, son of Canton Chief Ha Krang is Chief of Bra Yang village.

The Chil are influenced by the Sre's way of life. The mere fact that the letter " K " is used instead of " Ha " in the name of " Tua " is an evidence.

Most of the Chil live in houses built on piles with arched doors in the Sre's style.

Many have learned how to grow rice. However some still live in one-story houses and live on traditional farming.

Their language has changed a lot and mingled with many Sre words. The young Chil do not know well the reason why they had to leave the Northern part of Dalat to come and settle there.

Only the Chil women still conserve their particular way of adornment with wonderful multicolored bead strings of their tribe. This is a special feature which helps you identify the Chil when you come to Gung Re 2.

The Chil living in this region still maintain liaison with their relatives in their original place. From time to time, the Chil in Dalat come to this region bringing along gongs, clothing, materials, and jars for bartering purposes.

These people will give no opinion if you ask them whether they like to go back to their original country. They do not mind to live in either place.

Second emigration

In 1958 a military survey team in Zone 4 started out from Lac-Thien, negotiated the Yang-Sin ridge, the Krong Kno valley and the Lang Bian ridge to examine the possibilities of a new road. The Chil offered the team members hen eggs in a enthusiastic welcome. The Chil lived in peace that year.

But in 1959 the V.C. started occupying the Yang-Sin ridge to set up the headquarters of their War Zone 6; as a result successively the cantons of Nam Ka, Dakdonhyo, Dakphoi in Lac Thien District and the M'Nong Gar fell into V.C. hands.

When the troops of the Army of the Republic of Vietnam came to this area, they found nothing but deserted Bons. People had been forced by the V.C. to leave the Bons for the jungle to set up secret Bons there or to live with them in grottos. All the institutions of our government in this area were also destroyed. Then the V.C. started to set up a new system of government of theirs.

From the occupied mountains in the South of Lac Thien, the V.C. have extended their activities to the territories of Tring, Chil, M'Nong Gar and Ma tribes in the South and simultaneously tried to win over the Bin, M'Nong Preb tribesmen in the West. Their aim is to set up a vast base made up of rugged mountainous jungles which enable them to exert control over a 26,000 population composed of Chil, Ma, M'Nong gar on the common boundary of four provinces : Khanh Hoa, Tuyen Duc, Quang Duc, and Darlac and 8,000 Bih, M'Nong Preh tribesmen living on the territory under the authority of the delegate of Duc Xuyen Administrative Headquarters, and Duc Lap District in Quang Duc province.

If the V.C. could materialize their scheme, their bases would be connected with one another from To Hap, Thach Trai bases in Khanh Hoa province to V.C. Headquarters in Zone 6 forming a barrier running from East to West up to the V.N. - Cambodian boarder, cutting the High Plateau into 2 parts : one in the North and the other in the South and making easy the infiltration of their troops and cadres into our territory.

But from the outset, the V.C. attempt ran against the opposition of the Tring and Chil tribesmen, who are protestants and live on the common border of three provinces : Khanh Hoa, Darlac, and Tuyen Duc. In late 1960 finding themselves unable to resist the Communists, 2/3 of Protestants of Tring tribe numbering 800 people and a group of Chil tribesmen moved from Dabln area to Dien Khanh district, Khanh Hoa province. They were resettled in Phuoc Luong and An Dinh Strategic Hamlets in Dien Khanh district.

In this resettlement center, 127 Chil tribesmen are living with 800 Tring, 250 Ede and over 400 Roglai.

3rd emigration

In 1958, to facilitate the control over the Chil on the Southern side of the Yang Sin mountain, Lac Duong district moved some Bons of Dakao village into Bon Klang situated in the South on Krong Kno river.

In 1959 the first armed V.C. propaganda teams appeared in Lien Kung area North of Fyan in Duc Trong district.

In 1961, the Lac Duong district's military forces had to restrict their range of activity.

In September 1961 the V.C. attacked a malaria eradication team operating in Phi Di But on the bank of Da Ruang river in Duc Trong district and abducted 3 team-members.

In late 1961, the V.C. about one company strong gathered the inhabitants of Phi Di But, Peng Phey, Dak Rguin, Phi Hoa, RNoit, Hung R'Nay, B Erao, R'Long Phe to propagandize. When withdrawing, they forced a number of youths to follow them into the jungle where they submit them to a political brain-washing course for a week. Upon completion of the course, they released some and charged them to work as their underground agents. They kept the rest to submit them to military training to enroll them in their army.

Despite the communist brainwashing, the Catholic youths of Chil, Ma, M'ong gar tribes still hold fast to their faith. Afterwards, when the Duc Trong district forces launched an operation in the area, all the young men enlisted by force into V.C. troops had escaped. Those compelled to serve as underground agents for the Communists had revealed all the truth.

In early 1962, the V.C. attacked the regrouping camp Bon Khong. Being defenseless, the villagers could not resist them. As result, the raiders overran the camp, destroyed 17 houses, looted all the paddy and threatened to kill all the inhabitants if they do not return immediately to their former villages.

A few days later the V.C. came back. This time they destroyed Bon Klong completely, set fire to 46 houses, abducted 1,200 persons and brought them to Dakao village in Yang Sin mountain and burned thousands of rush baskets of paddy which they could not carry with them.

In March 1962, they came to the Dakao village Representative's house and burried alive his 2 sons : Messrs Ha-Son and Ha-Tang who were the most outstanding anticommunist figures in the area. In addition, a quantity of paddy and VN\$2,000.00 in cash were looted.

Mad with rage, the Chil people wanted nothing but to kill all the

V.C. for revenge.

The ever increasing misdeeds of terrorists, have hampered greatly religious preaching activities. Priests, missionaries, pastors both foreign and Vietnamese had to withdraw to Dalat. They must contact their followers through local pastors and friars. It was these religious organizations which have persuaded the whole Chil population to move elsewhere.

In April 1962, the Division Tactical Area 31 launched a large-scale operation called "San Ho" (Tiger hunting) into the Krong Kno valley. Over 1,000 M'Nong Gar catholic followers gathered at Damrong to welcome the troops of ARVN and asked for the permission to follow them. At that time, the Government had not yet made arrangements to receive refugee montagnards, moreover the military operation was being underway, so the Army could not assist in the evacuation of montagnards. Nevertheless, thanks to the San-Ho operation, all enemy underground organizations designed to stem the flow of refugees were thoroughly disorganized and taking advantage of this opportunity, all Chil montagnards in Kill Plagnol Ha village along with a number of Chil and M'Nong Gar tribesmen of Dakao, N'Thol and Yengle villages moved in the mass to Dalat. Within a 3-month period (April, May, and June 1962), nearly 8,000 Chil tribesmen came to settle around the Daser post in Lac Duong district.

The evacuation was an utter tragedy. The refugees were empty-handed leaving behind all their properties. Carrying their old parents on their back, and their babies in their arms they resolutely headed toward freedom.

V.C. rebels made a manhunt of the refugees all along the way but failed in their attempt. While en route to seek freedom, Chil tribesmen's blood and tears have been shed over the pine-forests, and nowadays a thoughtful tourist visiting Dalat will have the impression that the rustle of pine-trees sounds like an everlasting epopee of the peace-loving Chil tribesmen.

The V.C. terrorists pushed their pursuit as far as Dong-Tieng-Lieng, the first station of Chil refugees 10 kms North of Dalat. They burnt down 1 house, demolished the station fence and other 7 houses. Moreover, they abducted the Village Representative as well as the Dong-Tieng-Lieng Hamlet Chief with his brother. Later, according to people's information, these captives were enticed by the V.C. to bring montagnards back to their former abodes. Not only they refused to obey but also insulted their oppressors. Furious the V.C. put them to death by cutting their flesh piece by piece and threw their bodies in the forest.

In July 1962, V.C. came back to Dong Tieng Lieng. This time, Chil young men being armed resisted and drew them back. Since then, no V.C. dares venture in this area.

The above 3rd emigration involved nearly 8,000 Chil montagnards.

They were assembled at Dong-Tieng-Lieng, Hang-Roi (or Yumonang), Darohoa A-B-C, Bon Gia-Dih, B'Nour C, Lalong-lt and Teurnoun around Dalat, in the Lat tribesmen's (Koho) area.

4th emigration

The flow of montagnards refugees of Kill Plagnol village, Lac-Duong district, was, so to speak, a typhoon sweeping over Chil, Ma, M'Nong Gar tribal people in Lien Hung of Duc Trong district.

Thousands of people thronged to Lien-Hung, they asked Redemptorist missionaries and District Authorities to help them move to Nam-Fyan for resettlement.

A joint delegation of the Command of Division Tactical Area 31 and Tayen Duc province flew by helicopter to Lien Hung to contact the priests and notable montagnards in this area.

A few days later, in early May 1962, an operation for civil affairs has been conducted for a fortnight. This was a model operation to evacuate the population. While combat forces were conducting clear-and-search operations, and scattering stationing along the path from Fyan to Lien Hung, a PsyWar company for Highlander affairs, in coordination with cadre of Administration, Civic Action, Information, and Public Health of Duc Trong district, escorted montagnards to their former Bons to help them carry their paddy, livestock and properties to the road sides. Then a convoy of over 40 GMC trucks successively transported these properties as well as old, sick, invalid people and children to Riong Serignac locality where a Psywar company in coordination with cadre of Duc-Trong district and inhabitants of Koho locality received the refugees and arrange temporarily their boarding and lodgings in Koho hamlets.

As a result of this operation, 3,850 Chil, Ma, M'Nong people were evacuated to Riong Serignac along with their properties comprising 3,000 tons of paddy, 200 pigs, 500 chickens, a number of buffaloes, oxen and other valuables such as alcohol jars, gongs.

At present, Chil montagnards live together with Ma, M'Nong Gar tribesmen in resettlement centers. We do not know the exact number of Chil montagnards in these centers, but it can be estimated at over 1,000 persons of Lo-Thip, Lien Hung, Phey Srunh, Deung Kala, Teurlang Deung, Phey Sur Bons and others.

5th emigration

As said above, 8,000 refugee Chil montagnards have come to live around Dasar post in Lac Duong district.

In this area, the soil is very poor, there is nothing but steep pine-hills where farming is impossible. Refugees get only from the

Government a 3-month allocation at the rate of 10kgs of rice, 0.100 kg of salt and 1 kg of dried fish per month and per capita. Chil tribesmen have to fight a hard struggle for life. They take turn to come back to their former Bona to retrieve some foodstuffs and commodities. They sell to Lowlanders at Dalat a few buffaloes, pigs, gongs they had brought along with them to procure rice. Some of them earn their living by working in kitchen gardens and plantations, others by enlisting as S.D. Corpomen, or wood-cutting for sales at Dalat. Chil women weave fabrics, or make glass-bead strings to support their families.

In short, Chil tribesmen's life is precarious. The Commissariat General for Land Development, the Division Tactical Area 31, and Tuyen Duc province authorities and the Protestant Church as well have paid attention to this problem. Two solutions have been worked out :

- 1/ - To set up on temporary basis a Resettlement Center at Da-Me, Duc Trong district to settle a number of refugees there.
- 2/ - To move some 5,000 Chil montagnards to Krong Kno valley at Demrong during the An-Lac operation which is scheduled to be launched in Sept. 1962.

As a result of this emigration, 1,315 montagnards left Darchoa area for Da-Me, Duc Trong district, in the Koho tribe's lands.

6th emigration

In Sept. 4, 1962, the Division Tactical Area 31 launched a long-term operation called An Lac in the Krong Kno valley on the common boundary of QuangDuc, TuyenDuc and Darlac provinces.

This operation was aimed at :

- Wiping out and destroying enemy bases in this area.
- Opening a new road from Lac Thien to Dalat.
- Sabotaging enemy's economy and liberating Chil, Ma, M'nong Gar tribesmen from V.C. control.

After a year of effort, the An-Lac operation has achieved many good results. Almost all the objectives mentioned above have been met.

- V.C. Casualties :

- 151 killed, including many high-ranking cadre of Zone 6 Headquarters
- 86 wounded
- 31 captured
- returnees, in particular, 1 District-Commissar assigned to

Yang Sin area, rallying to our side together with his wife.

- Weapons and munitions seized :

2 machine-guns , 71 individual weapons of all types, 131 cartridge-clips with an estimated 10,000 cartridges of all kinds, 5 radio transmitters, 1 generator, 5 radio receivers, 2 mimeographs, 2 film developing machines, a lot of military equipment and supplies, and important documents.

- Construction of roads

The Public Works Service had completed the first stage of the construction of the road linking Lac Thien to Dalat, 124 km. long and 10 m. broad. The Engineer troops of DTA had helped to build 40 km. of road 22 bridges, and 1 airstrip for transport planes C.123 at An-Tram.

- Destruction of enemy's economic resources

We have destroyed 324 tons of cereals, 980 ha. of rice and other crops, 4 livestock farms, 25 strongholds, and 670 barracks.

- Civil Affairs activities

8,973 people of Chil, Ma, and M'nonng Gar tribes living in the mountainous areas were freed and assisted for resettlement at 12 places. Among these tribesmen were 2,990 Chilmen, including 859 ones coming from B'Neur C. The foregoing success has caused the Headquarters of V.C. Zone 6 to be on its last legs and indirectly prevented V.C. activities from spreading to 8 provinces in the South of the High Plateau and along coastal areas of Central Vietnam. These 8 provinces : Phu Bon, Darlac, Quang Duc, Tuyen Duc, Lam Dong, Khanh Hoa, Ninh Thuan, and Binh Thuan were under the control of the Headquarters of V.C. Zone 6.

All told, after the 6 emigrations mentioned above, only some 800 Chil tribesmen have remained in the village Kill Plagnol Tauong, Don Duong district and 500 others in Yang Sin mountain, according to information given by a returnee V.C. District Commissar.

Following is the list of Chil tribesmen living locations (Ref. Map No. 3)

Serial #	Localities	Population			Remarks
		Districts	Provinces		
1	Kabra	Di Linh	Lam Dong	400	- estimated people

guard tribes living in the South coastal areas and Central Vietnam Highlands, and smashing completely the V.C. plan of setting up highland bases for their Zone 6 Headquarters.

Indeed, the anti-Communist exodus of 14,000 Chil tribesmen toward the West, beginning in April 1962, has involved the evacuation of the Ma tribe, from Lien Hung (Tuyen Duc) to Madagoull village (Lam Dong), and gave to the Strategic Hamlets Program designed to bring under control 20,000 M'Nong tribesmen in Quang Duc province, a good chance to succeed.

In the North, it gave rise to the evacuation of 3% M'Nong Ger tribesmen, whose majority, living ⁱⁿ the mountainous area in the South of Lac Thien, had been under the V.C. Control since 1959; it incited thousands of Bih tribesmen, living along the Krong Kro river, at the foot of the Chu Nam Kha mountain, to move to Tsuke village (Duc Xuyen, Quang Duc province) and JaTou village (Lac Thien district), it also deprived the V.C. of the sympathy of M'Nong Rlam tribesmen assembled in the rice belt of Lac Thien district. Highlander (V.C.) autonomous cadre of M'Nong Rlam tribe operating secretly in some villages, not only refused to collaborate with the V.C., but also eagerly attended military training course and received arms for defending their hamlets and villages. Further in the North, the Chil tribe's anti-Red spirit has spread its influence up to EDE tribe, the largest and most advanced one in the high plateau, assembling more than 80,000 people in Darlac causing this tribe to give up all hopes about the deceitful autonomous statute with which the Colonialists and the Communists have bluffed them since long ago.

Finally, in the East and the South, the Anti-Communist spirit of the Chil tribe and of 800 Tring tribesmen has made Churu tribesmen more resolute in the resistance against the Communists, and at the same time, shaken Roglai tribe's loyalty toward the Communists. This tribe is the most under-developed and warlike one, numbering 30,000 people living on the eastern versant of Truong Son mountain range from Dien Khanh district in Khanh Hoa province, to Muong Man area in Binh Thuan province. The bulk of these tribesmen were under Communist influence and control since 1945 up to now, chiefly in Thach Tri, To Hap areas of Khanh Hoa province.

According to documents of V.C. Headquarter in Zone 6, in early 1962, 31 % of tribesmen were under V.C. control, 34% lived in disputed areas, i.e. those infiltrated by V.C. organizations. The rest representing only 25%, were actually under our government's control.

Now, 2 years after the first emigration of Chil tribe out of their anti-Communist spirit, the result is that almost all the disputed areas have been wiped out, all V.C. bases are blockaded, reduced, and under constant threat.

The number of highlanders under our control has increased from 25% to 85%. The 15% remaining in V.C. bases become a heavy charge for them. V.C. had to deploy their troops and cadre to watch over them; otherwise,

when the opportunity offers, tribesmen with no: fail to desert immediately their gloomy caverns, which are in reality V.C. jails, to follow the Chai. tribesmen on the way toward the light of freedom.

Pleiku, December 31, 1963

00/T8

ĐẠI-ỦY NGUYỄN-VĂN-NGHIÊM

---00000---

To Mr Rhine for souvenir
From Capt Nguyễn.

KSC K.579/5 ngày 22-1-1964

huu

§- §-§ § §-

BỘ-LẠC THUỘC CHỐNG CỘNG NHẤT VIỆT-NAM

---- 1963 ----

- Tôi là một Quân-nhân, nhưng tôi xin nói để ông biết rằng chiến-tranh này sẽ không thắng được bằng quân-sự, mà cần phải được lòng dân mới thắng được.

Trung-Tướng DUONG-VĂN-MINH

(Trả lời một phóng viên ngoại Quốc)

- Nếu tặng toàn thể đồng-bào Chil, để ca ngợi tinh-thần anh-dũng bất diệt của đồng-bào đã canh-liệt chống Cộng-sản xâm-lăng giữ gìn TỰ-DO chung.

CHÍNH
BỘ LẠC THƯỢNG SĨNH QUỐC NHẬT VIỆT-NAM

-----00000000-----

[HAI-BY NGUYEN-VAN-NGHIEU]

Gần đây trong phong trào đi em chống Cộng-sơn sông lớn của các dân Thượng tại Cao-nguyên, người ta thấy nổi bật lên hơn hết cả, một bộ lạc cổ tịch-tham anh dũng nhất đó là bộ lạc Chil.

Bộ-lạc Chil có một dân số khoảng 14.000 người, sinh sống ở phía Bắc Đă-Lạt. Đây là một vùng núi rất cao, có rừng che Yang-sin ở phía Bắc ngọn cao 2405 mét, rừng Bidoup ở phía Đông ngọn cao 2.287 mét, rừng Lang Bian ở phía Nam ngọn cao 2353 mét. Những rừng núi này nối liền với nhau tạo thành một bình vòng cung ôm lấy một thung lũng có giống sông Krông Knô chảy từ Đông sang Tây. Krông-Knô là một con sông lớn, hợp với con sông Krông-Ana tạo nên giống sông Srepok, một chi nhánh lớn của sông Mekong. (Bản đồ số I).

Những rừng núi này cũng là những biên giới thiên nhiên phân chia ranh giới bộ-lạc Chil với bộ-lạc M'Nông gar, M'Nông Kông ở phía Bắc, bộ-lạc Tráng, bộ-lạc Roglai ở phía Đông, bộ-lạc Churu và bộ-lạc Lat (Koho) ở phía Nam.

Tiến về phía Tây, thế đất thấp dần và không còn ranh giới rõ rệt. Người Chil ở mai đến vùng Liên Hùng, Phay Arunh giáp đến con đường 21 bis Banmethuot - Lạc Thiện - Liên-Khuong, và ở gần với bộ-lạc Mạ và bộ-lạc M'Nông Gar.

Theo giả-thuyết của các nhà nhân-chủng-học thì bộ-lạc Chil thuộc nguồn gốc Anh-Đô-Mỹ-Điêng. Ngôn ngữ của họ được xếp vào loại Môn-Khmer. Phạm-vi của loại ngôn ngữ này gồm có ngôn ngữ của các thổ dân ở Miên-diên, Thái-lan, Ma-lai và người Khmer. Trong nước Việt-Nam, tiếng Việt, tiếng Khơng, tiếng Khatu, Tơu, Dió, Sédang Rongao, Bahnar, M'Nong, Chil, Koho, Mạ, Stiêng đều thuộc loại này.

Thật thế, trong tiếng nói của người Chil có rất nhiều tiếng giống tiếng Kinh. Thí-đụ, nếu đếm từ 1 đến 10, có 6 tiếng Chil tựa tựa tiếng Kinh :

Một - Hai - Ba - Bốn - Năm - Sáu - Bảy - Tám - Chín - Mười
Dul - Bar - Ba - Puôn - Prân - Pram - Pôn - Phay-sin-Jot

Ngoài ra còn có rất nhiều tiếng hoàn toàn giống tiếng Kinh như :

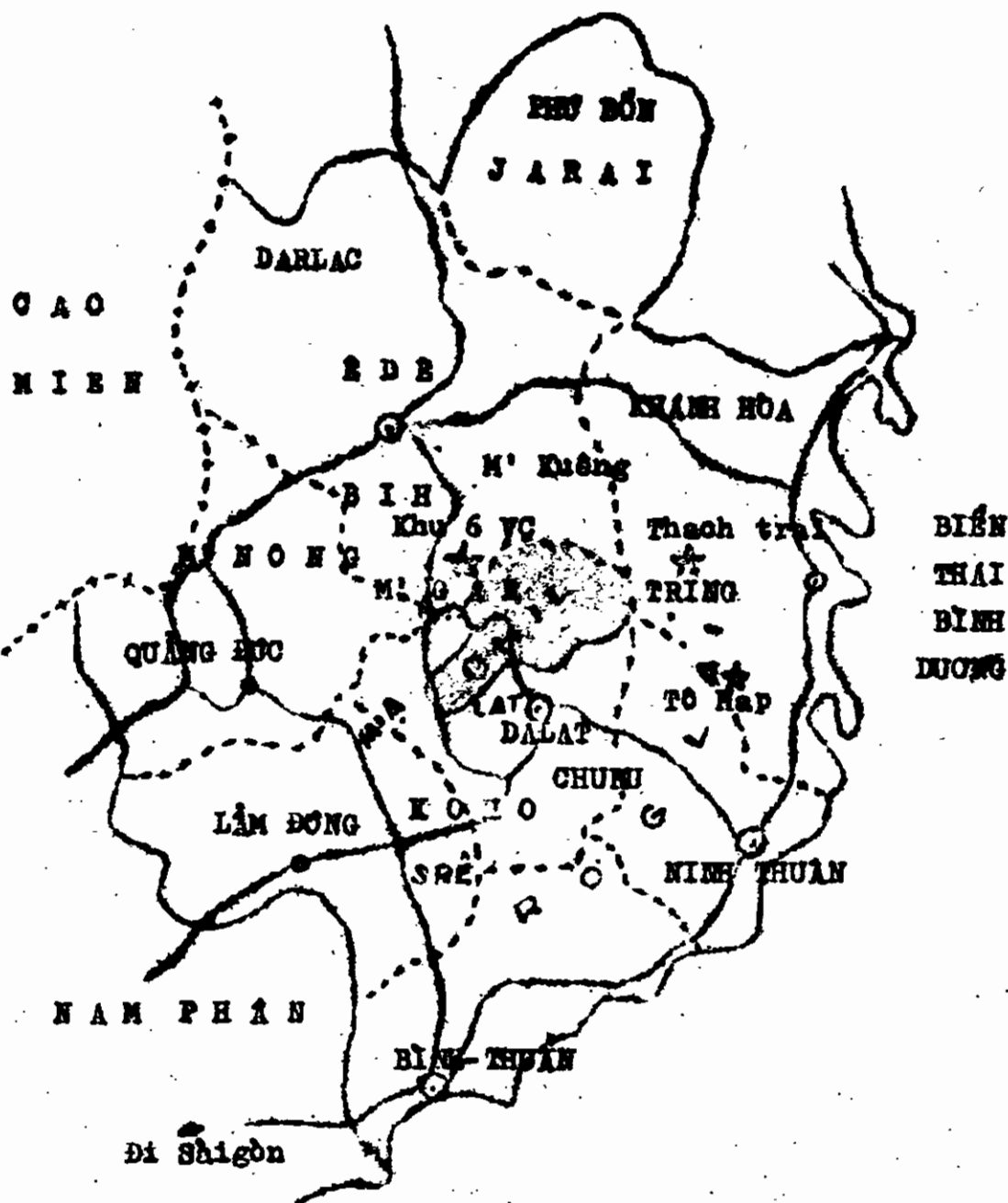
Mạ - Con - Mết - Mai - Tay - Há (Há miệng)

Mạ - Kon - Mết - Mai - Tô - Ha

BẢN ĐỒ SỐ 18

ĐỒ LẠC CHỈ VÀ CÁC ĐỒ LẠC THƯỜNG Ở MIỀN NAM DUYÊN HẢI VÀ
CAO NGUYÊN TRUNG - PHÂN

---+000+---

Theo tiếng Koko, danh-từ Chil có một nghĩa rất xấu, chỉ những người lặc hậu, ăn ở bẩn thỉu, không khác gì danh-từ "Mọi" của người Kinh. Căn đây chịu ảnh hưởng danh-từ "đồng-bào Thượng" của người Kinh, người Koko và người Churu đã gọi người Chil là "Bonom" nghĩa là những người ở trên núi.

Ấm cứ theo một bài hát cổ của người Chil còn truyền lại thì bộ-lạc Chil có nguồn gốc như sau :

Thuở xưa chưa có trời đất, và-trụ gì cả, có 2 vị thần chồng là N'Thup thur, vợ là Lan Dưm nên nên trái đất và dùng phép màu tạo nên mặt trời, mặt trăng cùng những ngôi sao để soi sáng cho trái đất ngày và đêm.

Lúc đầu trái đất gồ gề, sau khổ dần rồi cứng thành đá. Ông bà N'Thup thur và Lan Dưm nên nên một người đàn ông và một người đàn bà, đặt tên là Hà Nghê và K'Nghe để cai quản trái đất. Hai người này kết duyên với nhau, có là cặp vợ chồng đầu tiên của nhân loại.

Vợ chồng Hà Nghê sinh được một đôi trai gái, con trai đặt tên là Hà Đơ, con gái đặt tên là K'Dong. Khi lớn lên hai người này cùng lấy nhau và sinh ra rất nhiều con cái.

Ban đầu chưa biết làm nhà, tổ tiên loài người sống trong những hang đá. Cây cỏ, đất cát, nước-pối chưa có gì, họ sống bằng một thứ thực-dã vật biệt và uống nước của con vạ. Một hôm họ nghe thấy có những tiếng "Tích, tích" ở dưới một hòn đá vọng lên. Họ bèn nhau lăn hòn đá sang một bên. Có một con cua từ dưới hòn đá bò lên. Theo sau nó là một giòng nước trong suốt chảy ra. Sau đó thì có rất nhiều những con vật lạ như lợn, gà v...v cũng bơi theo giòng nước chui lên. Giòng nước ấy chảy suốt ngày đêm, năm này sang năm khác không bao giờ ngừng. Nước chảy đến đâu soi mòn đá đến đấy tạo nên đất cát, đồng bằng và sông ngòi, hồ ao, biển cả. Từ đấy cỏ mầu, cây cối mọc lên xanh tốt và các loài vật khác tự nhiên sinh ra.

Loài người rất vui sướng, họ họp nhau ca hát nhảy múa bên giòng nước lạ. Về sau họ biết trồng lúa để có lương thực ăn và biết nuôi súc vật để cúng tế thần linh.

Một thời-gian kia, con cháu của ông bà N'Thup thur đã quá đông đúc, đất đai trồng lúa không còn đủ để nuôi sống mọi người, họ phải phân tán đi kiếm các vùng đất mới. Trước khi chia tay nhau đi bốn phương trời họ họp nhau bàn phải làm một cái gì thật cao để con cháu đi xa đến đâu cũng trông thấy và có thể tìm đường về quê hương. Mọi người đề-nghị bắt chước loài mối tha đất đắp y, để đắp một quả núi thật cao. Công trình đắp núi vô cùng vất vả, đất thì mềm, càng lên cao càng bị lở, loài người phải làm giàn giữ đất và đặt ra một trục gỗ, mỗi khi người con gái lấy chồng, họ phải nộp cho nhà trai một số phùng lá. Nhưng phùng lá này được đem đắp vào quả núi để làm cho quả núi được vững chắc hơn. Đắp núi xong, loài người đặt tên núi là Lung-Bian, rồi phân tán đi kiếm ăn ở khắp nơi trên trái đất.

Trong số những gia-đình phân tán đi các nơi, có 6 chị em một gia-đình kia tên là Kgrup, Kgrum, Kgrăm, Kgrô, Kpae và K'Nghê-Knga. Con cháu của cô Kgrup sau sinh ra người Chăm. Con cháu của cô Kgrum sinh ra người Churu. Con cháu của cô Kgrăm sinh ra người Chil. Con cháu của cô Kgrô sinh ra người Lat (Koho). Con cháu của cô Kpae sinh ra người Mạ. Còn con cháu của cô K'Nghê-Knga đi về đồng bằng sinh ra người Kinh. Vì vậy, theo người Chil, tất cả người Chăm, người Churu, người Chil người Khho, người Mạ, người Kinh đều là anh em.

Trước khi bị phân tán người Chil ở thành từng làng gọi là "Bon". Mỗi Bon quy tụ 100 đến 500 người.

Người Chil theo chế độ mẫu hệ. Đàn bà cưới chồng, con cái lấy họ mẹ. Của cải làm ra thuộc nhà vợ. Xưa kia người Chil sống chung trong đại gia-đình. Cha mẹ, cô dì, chị em đều ở trong một căn nhà trệt dài hàng hai ba chục thước. Trong nhà chia ra nhiều gian, mỗi gian thuộc một tiểu gia-đình, hai bên có sân thấp ở giữa là lối đi.

Bếp nấu ở ngay giữa lối đi, bao nhiêu gia-đình thì có bấy nhiêu cái bếp. Chỗ tiểu tiện cũng ở ngay trong nhà, có ống tre dẫn nước tiểu chảy ra ngoài. Vì ăn ở mất vệ-sinh nên số tử rất nhiều, dân số của bộ-lạc không tăng lên được.

Sau này các mục-sư Tin Lành người Chil cải thiện sự sinh sống, đi tiên phong làm nhà trệt theo kiểu người Kinh, bếp nấu riêng. Dần dần dân trong Bon bắt chước theo. Đến bây giờ thì người Chil không còn sống chung theo đại gia-đình trong một căn nhà dài dằng dặc như xưa nữa.

Quyền hành trong Bon thuộc về người chủ Bon và một số viên chức khác trông nom. Trong số những viên chức này, có người coi về đất cát, có người coi về mua bán đổi chác, có người coi về đường sá, có người coi về phong tục tập quán, có người coi về hôn nhân v...v. Hàng năm, người coi về đất cát chỉ chỗ cho các gia-đình làm rẫy. Người coi về mua bán thì làm trung gian giới thiệu cho các lái buôn đến Bon nhưng như cầu của các gia-đình ở trong Bon. Việc mua bán nếu thành, người này được hưởng một phần lời. Người coi về đường sá có nhiệm-vụ đốc thúc dân làng làm cỏ duy trì những con đường mòn liên-lạc với các Bon khác. Người coi về phong tục giải quyết những tranh chấp ở trong Bon theo luật lệ cổ-truyền. Người coi về hôn nhân chuyên làm mai mối cho những cặp trai gái và phụ trách về việc cưới xin.

Người chủ Bon và những viên chức nói trên đều được dân làng tín nhiệm bầu lên. Thường thường họ là những người giàu có khôn lanh, có học thức hoặc cha ông đã có nhiều uy tín ở trong Bon.

* 4 *

Cửa cái của người Chil gồm có phăng lă, chóc xư, trầu, bạc, lúa, tiền và nô lệ do mua được hay do những người có nợ không trả được phải gán con cái để trả. Việc mua bán nô lệ ngày nay cũng không còn nữa. Họ làm giàu được là nhờ thừa hưởng gia tài của cha mẹ, hay nhờ chăm chỉ làm ăn và cần kiệm mà có.

Hình như chưa bao giờ bộ-lạc Chil thống nhất được ở dưới quyền một người tù trưởng.

Dưới thời Pháp thuộc, nhiều Bon hợp thành Tổng có người chánh Tổng trông nom. Ngày nay nhiều Bon hợp thành xã có người Đại diện Xã và hội đồng xã điều khiển.

Nếu kể từ Đông sang Tây vùng đất của người Chil gồm những Xã như sau :

- Xã Kill Plagnol Thuộc Quận Lân Dương tỉnh Tuyên-Đức.
- Xã Kill Plagnol Hạ, Xã Đa Kê, Xã N'Thol Thuộc Quận Lạc Dương, tỉnh Tuyên-Đức.
- Xã N'Thol Hạ Thuộc Quận Đức-Trọng tỉnh Tuyên-Đức.

Người Chil có một vóc người cao lớn khỏe mạnh. Trung bình dân ông cao đến 1 thước 65. Rất nhiều người Chil cao đến 1 thước 70. Trước kia dân ông, dân bà Chil đều cò răng, cẳng tay bằng nhưng miếng ngà tròn và để tóc dài, búi lại ở sau gáy. Ngày nay họ đã bỏ tục lệ cò răng, cẳng tay. Dân ông bây giờ đã cắt tóc ngắn, dân bà cắt tóc may uốn tóc như người Kinh.

Dân bà, con gái Chil biết dệt vải. Họ thường dệt khổ cho chồng con và cuốn cho mình yếm mền đắp (vải choàng) cho cả gia đình. Vải họ dệt thường có điểm nhưng sọc nhỏ màu trắng, hoặc xanh, hoặc đỏ trên nền màu đen, và có những đường viền rộng bằng chỉ nhiều màu dệt thành những hình vẽ đặc biệt. Ngoài ra họ còn dệt thêm những tua chỉ đỏ ở 2 bên mép vải.

Họ trang sức bằng rất nhiều chuỗi hạt cườm đeo ở cổ và ở cổ tay có những màu sắc rất đặc biệt khác hẳn những bộ-lạc khác ở xung quanh. Nhưng bà già xưa còn giữ những vòng đeo chân, đeo tay đeo cổ bằng kim khí màu trắng, và những vòng đồng đeo chân, đeo tay soạn lại theo hình chồn ốc dài đến 20 phân. Trong những ngày di cư khổ sở vùn qua chính nhờ nghề dệt vải và nhờ biết pha màu những chuỗi hạt cườm bán cho những du khách đến Đà-Lạt mà những người dân-bà Chil đã giúp gia đình họ sống lần hồi được qua những ngày túng thiếu.

Xưa kia người Chil tin-tưởng ở thần linh, ma quỷ.

Trong mỗi Bon có một người thầy cúng gọi là "chan Gru". Người này chuyên cúng bái thần linh và chưa định cho dân làng theo lối riêng của họ.

Từ 30 năm trở lại đây, đạo Tin-Lành, Công-giáo và cơ Đốc Phục Lâm đã truyền vào bộ-lạc này một cách rất thuận lợi.

Đạo Tin-Lành phát triển mạnh ở phía Đông, Cơ Đốc-Phục Lãm ở vùng giữa, còn công-giáo thì ở phía Tây. Nói chung về số tín đồ thì người Chil theo Tin-Lành đông hơn, ước lượng có trên 6000 người Chil theo Tin-Lành. Hiện nay trong Hội Thánh Tin-Lành Thượng-Việt-Nam, bộ-lạc Chil có 34 mục-sư và thầy giảng, trong số này có mục-sư Hà Sáu A giữ chức Phó chủ Nhiệm Hội Thánh Tin-Lành Thượng. 34 vị mục-sư và thầy giảng nói trên đang góp một phần rất lớn lao trong công cuộc truyền đạo Tin-Lành, không nhưng trong bộ-lạc Chil mà còn trong nhiều bộ-lạc khác như bộ-lạc Tring, Bơglai, Chàm, Churu, Koho, Ma và M'Nông Gar ở các Tỉnh Khánh-Hòa, Ninh-thuận, Bình-thuận, Tuyên-đạo và Lâm-đồng.

Đứng về phương diện Xã-hội, các đạo giáo vừa kể đã đem lại rất nhiều lợi ích cho bộ-lạc Chil. Nhưng người Chil theo Tin-Lành đều tuyệt đối không uống rượu và hút thuốc. Họ không còn mê tín dị đoan như thời xưa và đã biết dùng thuốc để trị bệnh.

Người Chil không có tục lệ cúng giỗ tổ tiên như người Kinh. Chôn cất cha mẹ xong, bảy ngày sau họ đi thăm mộ mà một lần rồi bỏ luôn. Có lẽ vì vậy họ ít gần bó với mộ mà tổ tiên như người Kinh.

Đời sống tại vùng núi cao này rất khó khăn chột vạt. Đồi núi cao dựng đứng, khí hậu lạnh cắt da, kỹ-thuật làm rẫy thô sơ của người Chil không đem lại cho họ nhiều hoa lợi. Thức ăn chính của họ quanh năm gần như chỉ toàn bắp phơi khô già nhỏ. Lúa có không đủ ăn, còn được để dành để đổi lấy trâu, chó, phèo là làm của chi. Do lẽ đó người Chil thường có khuynh hướng đi làm ăn xa. Họ cho rằng càng đi xa càng tìm được những vùng đất tốt. Hướng đi dần của họ xưa kia luôn luôn từ Đông sang Tây. Hình như cũng vì vậy người Chil ít tình-thần tha thiết gần bó với nơi chôn nhau cắt rốn như những người Churu, Koho là những bộ-lạc đã biết làm ruộng vĩnh viễn ở một nơi.

Chịu ảnh hưởng của các đạo Tin-Lành, Công-giáo, Cơ Đốc Phục Lãm tính tình người Chil trở nên thuần hậu, không còn hiếu chiến, đa sát đa man như ngày xưa. Họ rất thành thật, ngay thẳng và trọng lời hứa. Một khi bị áp bức, lửa dỗi họ phản ứng lại ngay một cách rất cương cường bất khuất.

Nhạc Công của họ đã được nhạc sĩ Phạm Duy cho là hùng mạnh nhất tại Cao-nguyên. Trong một chương trình dân ca của giải phát thanh Sài-gòn, nếu tôi không nhớ sai, nhạc sĩ Phạm Duy đã ví nhạc Công của người Chil dồn dập như vó ngựa từ sườn non đổ xuống.

Bộ-lạc Chil, tỏ ra rất khôn ngoan. Họ cũng có những câu ca dao tục ngữ nói lên những sự khôn ngoan ấy. Ví dụ như câu sau đây khuyên người ta bất cứ làm gì cũng phải cho chắc chắn và cẩn thận :

-At ơ ơ'đom tề, Klaiơ ở đom tồ, hư ơ ở giơao
-Nắm thật chặt ở trong tay, nghe thật nhiều ở trong tai,
suy nghĩ thật kỹ ở trong đầu óc.

Trong cộng đồng Quốc-gia Việt-Nam hiện nay có một số người Chil con cái của các chánh Tổng, chủ Bon, mục-sư, thầy giảng tham gia vào Quân-đội và các cơ-quan hành chánh. Nhưng vì trình độ học vấn của họ còn thấp kém chưa lên tới bậc Trung-học nên họ chỉ giữ những chức-vụ tầm thường như ở trong Quân-đội thì làm binh-sĩ, Sĩ-quan, ở trong các cơ-quan hành chánh như Thủ-lâm, Nông vụ thì làm các viên chức thường, ở trong ngành giáo dục thì làm giáo viên các trường sơ cấp và Tiểu-học.

Gần đây trước áp lực của bọn Cộng-sản, bộ-lạc Chil với đầy đủ óc tin, ca vùng lên mạnh mẽ chống đối Cộng-sản tạo nên một thiên-hùng ca bất diệt trong lịch-sử chống Cộng-sản xâm lăng của nhân dân Việt-Nam. Tuy nhiên vì sà-gạc không chống lại được loại lê và súng đạn của quân khủng bố nên toàn thể bộ-lạc của họ đã đứng dậy rời bỏ vùng núi cao ở phía Bắc Đà-Lạt để phân tán đi khắp nơi tìm tự do và an-ninh. Sự phân tán này đã làm tan vỡ sự thuần nhất của bộ-lạc và chắc chắn sẽ làm tan rã bộ-lạc nếu sau này họ không quy tụ lại được. Dưới đây là những cuộc phân tán của bộ-lạc Chil : (Bản đồ số 2).

PHÂN TÁN LẦN THỨ NHẤT.-

Cuộc phân tán đầu tiên này xảy ra đã lâu, không có liên quan gì đến những lần phân tán sau này vì lý do chống Cộng-sản.

Khoảng 30 năm về trước, có 6 người Chil ở vùng Kill Plagno. Họ xuống DiLinh xin đi lính cho Pháp. Người Pháp buộc họ phải có giấy chấp thuận của chánh Tổng, 6 người kia trở về xin giấy. Không may những người chủ Bon của họ đều cản trở không muốn cho họ đi. Các chủ Bon vận động với người Chánh-Tổng tên là Hà Krang để ngăn cản ông này cấp giấy cho 6 người kia nhưng trước những lời năn nỉ của 6 người nghèo khổ đó, Ông Hà Krang đã vui lòng cấp giấy cho họ. Các chủ Bon lấy thế làm bắt bớ, cãi nhau với người chánh-Tổng, cuối cùng thì một trận ẩu đả đã xảy ra.

Tức giận và phẫn uất, ông chánh-Tổng Hà Krang và 6 người họ đem tất cả anh em họ hàng của họ di cư xuống vùng đất của người Sré (Koho) ở DiLinh để sinh sống.

Con cháu của nhóm người này có khoảng 400 người hiện ở 3 Ấp Đăng Srinh, Brah Yang và Kthar. Trong vụ dồn dân xây dựng Ấp chiến lược vừa qua, 2 Ấp đầu đã được tập trung về Ấp chiến lược Gung Ré 2, ở đây số 252 trên con đường Sài-gòn Đà-Lạt. Còn ấp Kthar thì đã được tập trung về Ấp Kbra cũng thuộc Quận DiLinh.

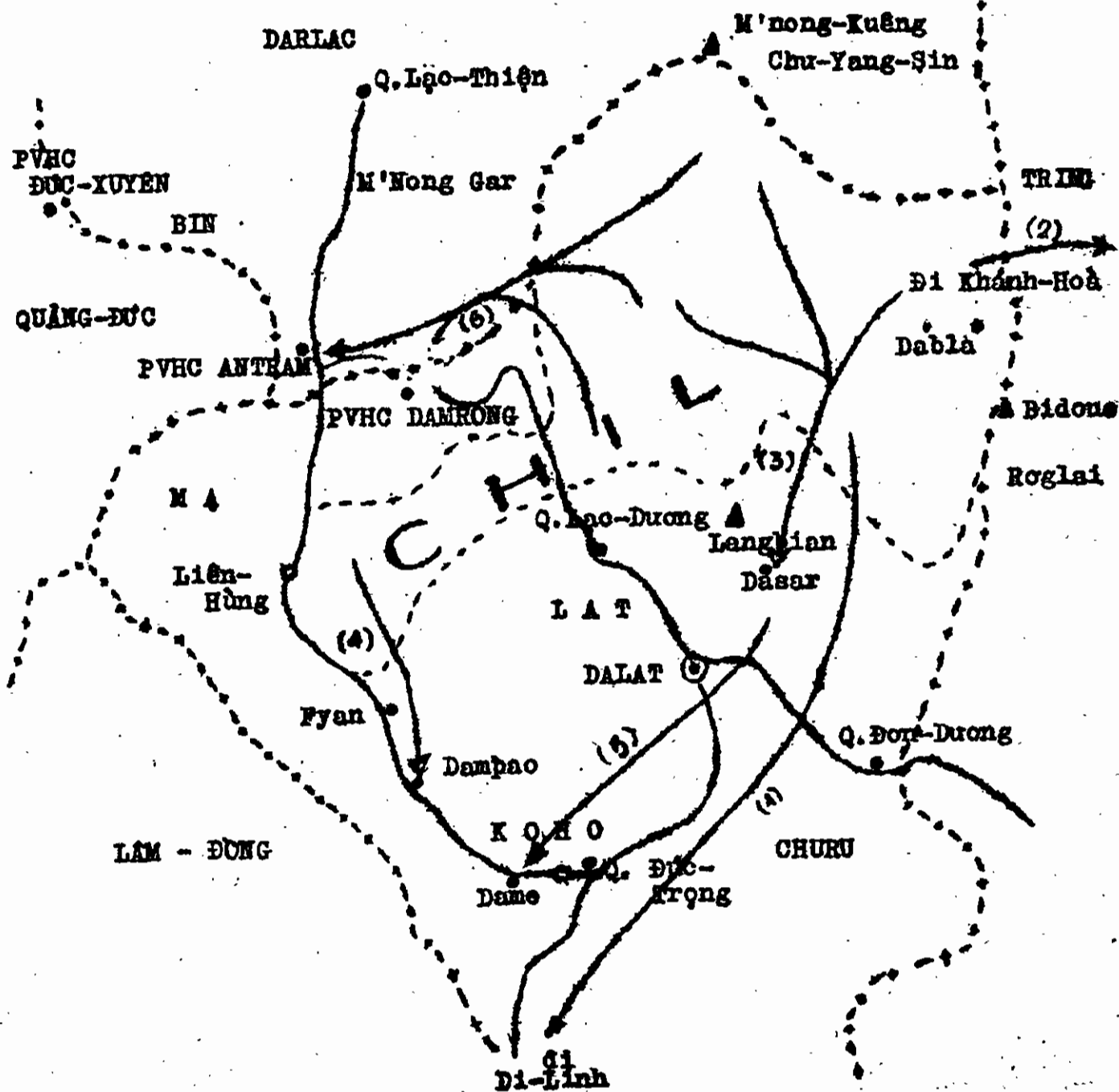
Con trai ông chánh-Tổng Hà Krang, tên là K'Tua hiện là chủ Bon Brah Yang.

Những người Chil ở đây đã chịu ảnh hưởng nếp sống của người Sré rất nhiều. Chỉ một chữ đệm "K" thay vì "Hà" trong tên của "Tua" cũng cho ta thấy rõ điều đó.

Một số lớn người Chil ở đây đã ở nhà sàn, cửa ra vào có vòm cong theo kiểu của người Sré

BẢN ĐỒ SỐ 2 Map N° 2

6 LỀ PHÂN TÁN CỦA BỘ LẠC CHIL
6 emigrations of Chil tribe

Nhiều người đã biết làm ruộng. Tuy vậy cũng còn một số người Chil ở nhà trệt và vẫn sinh sống bằng kỹ-thuật làm rẫy cổ truyền.

Tiếng nói của họ cũng đã thay đổi nhiều và có pha trộn nhiều danh-từ của người Sré. Nhưng thanh niên Chil mới lớn lên ít biết đến nguyên nhân/sao họ đã dời bỏ miền Bắc Đà-Lạt để xuống ở đây.

Riêng người dân bà Chil còn giữ được cách trang sức bằng những chuỗi hạt cườm dây màu sắc lạ lùng của bộ-lạc. Đó là một sắc điểm mà khi đến Gung Ré 2, người ta nhận biết ngay họ là người Chil.

Người Chil ở vùng này vẫn giữ được liên-lạc với bà con họ hàng ở vùng trên. thỉnh thoảng những người Chil từ Đà-Lạt đem phông la, vải vóc, chổi xua xuống đổi chác ở vùng này.

Nếu người ta hỏi họ có muốn trở về sống với bộ-lạc không, họ sẽ trả lời không có ý kiến. Theo họ, trở về cũng được, mà ở lại Di Linh thì cũng không sao,

PHẦN TÁN LẦN THỨ HAI.-

Năm 1958, một phái đoàn thám sát của Quân-đội tại Quân Khu 4, đi từ Lạc-Thiện, băng qua rừng chủ Yang-sin, thung lũng Krông Knô và rừng Lang-Bian để nghiên-cứu mở một con đường mới, họ đã được đồng-bào Chil tặng trứng gà và đón tiếp nồng hậu. Đời sống của người Chil vào năm ấy còn trong cảnh thanh bình.

Nhưng đến năm 1959 khi Việt-cộng bắt đầu chiếm vùng chủ Yang-sin làm căn cứ cho Bộ Tư-Lệnh Khu 6 của Việt-cộng thì lần lượt các Tổng NamKa, Daknonhyo, Dakphoi thuộc Quận Lạc-thiện và những đồng-bào M'ông-Gar trong vùng này đều rơi vào vòng kiểm-sát của Việt-cộng.

Khi Quân-đội Việt-Nam Cộng-hoà tới đây, họ chỉ còn gặp như Bon bỏ hoang. Dân chúng đã bị Việt-cộng cưỡng ép bỏ Bon vào rừng lập Bon bí mật hoặc vào sống trong các hang đá với bọn chúng. Nhưng cơ sở chính quyền của ta trong vùng này cũng đã bị tiêu diệt hết. Sau đó thì Việt-cộng xây dựng nên một hệ thống tổ-chức chính quyền mới của Cộng-sản.

Chiếm xong vùng núi phía Nam Lạc-thiện, Việt-cộng mở rộng hoạt-cộng sang vùng đất của bộ-lạc Tring, bộ-lạc Chil, bộ-lạc M'ông gar và bộ-lạc Ma ở phía Nam, đồng thời tranh thủ những đồng bào Bih, M'ông Preh ở phía Tây. Mục-đích của chúng là tạo nên một vùng căn cứ rộng lớn toàn núi rừng hiểm trở kiểm-soát được 26.000 đồng-bào Chil, La, M'ông gar tại vùng liên ranh bốn tỉnh Khánh-hòa Tuyên-đức, Quảng-đức và Darlac ; và 8000 đồng-bào Bih, M'ông Preh thuộc phần đất của cơ sở phái viên Hành chánh Đức-xuyên và Quận Đức Lập thuộc Tỉnh Quảng-đức.

Nếu thực-hiện được âm mưu này các căn cứ của Việt-cộng sẽ nối liền từ căn cứ Tô Hạp, Thạch-trại Tỉnh Khánh-hòa

...../8.

qua căn cứ của Bộ-Tu-Lệnh Khu 6 Việt-cộng chạy dài từ Đông sang Tây đến biên giới Việt-Miên, cắt ngang miền Bắc với miền Nam Cao-nguyên, để dành cho Quân-đội, căn cứ của chúng từ biên giới xâm nhập vào nội địa hoặc từ các căn cứ ở miền Bắc Cao-nguyên đi xuống miền Nam.

Nhưng, ngay những loạt hoạt-động đầu tiên Việt-cộng đã gặp sự chống đối của những đồng-bào Tring và Chil theo đạo Tin-lành vùng liên ranh 3 Tỉnh Khánh-hoà, Darlac, Tuyên-đức. Đến cuối năm 1960 vì không chống nổi bọn Cộng-sản, 2/3 Tín đồ Tin-lành người Tring gồm 800 người và một nhóm người Chil ở vùng Dabla đi cư xuống Quận Diên-khánh, Tỉnh Khánh-hòa. Họ đã được định cư tại Ấp chiến-lược Phước Lương, An-định, Quận Diên Khánh.

Nơi đây có 127 người Chil sống chung với 800 người Tring 250 người Ede và trên 400 người Roglai.

PHẦN TÁN LẦN THỨ BA.-

Năm 1958, để dễ dàng kiểm-soát những đồng-bào Chil trên sườn núi phía Nam chu Yang-sin, Quận Lạc-Dương đã tập trung một số Bọn thuộc xa Dakao về Bọn Klang ở phía Nam bờ sông Krông Knô.

Đến năm 1959 những toán võ trang tuyên truyền đầu tiên của Việt-cộng đã thấy xuất hiện ở vùng Liên-Hùng phía Bắc Pyan thuộc Quận Đức Trọng.

Sang năm 1961 lực-lượng Quận Lạc-Dương bị thu hẹp tầm hoạt-động.

Tháng 9 năm 1961 Việt-cộng tấn công một toán diệt trừ sốt rét hoạt-động tại Phi Di Bút trên bờ sông Da Kiang thuộc Quận Đức trọng, bắt theo chúng 3 người.

Cuối năm 1961, khoảng một Đại-đội Việt-cộng có võ-trang tập trung đến các Ấp PhiDiBút, Pang Phey, Dak Ngai, PhiHoa, H Noit, Hung R'Hay, B. Drac, R'Long Phé để tuyên truyền. Khi rút lui, chúng bắt theo một số thanh niên đem vào rừng nhồi sọ chính-trị 7 ngày. Man kh'oa, chúng thả về một số bắt họ phải làm cán bộ cơ sở nằm vùng, còn một số được giữ ở lại để học tập quân-sự và trở thành binh lính của chúng.

Tuy bị nhồi sọ chủ nghĩa Cộng-sản, nhưng những thanh niên Cộng-giáo Chil, Ma, M'Nong gar nói trên vẫn còn giữ được đức-tin của họ. Sau này khi Quận Đức Trọng mở cuộc hành quân lên, những thanh niên bị cưỡng ép đi lính cho Việt-cộng đều trốn được về hết. Những thanh niên bị bắt buộc làm cán bộ cơ sở nằm vùng cho Cộng-sản cũng đều khai rõ sự thật.

Đầu năm 1962 Việt-cộng đến tấn công địa điểm tập trung Bọn Klong. Vì không có vũ khí tự vệ, đồng-bào không chống nổi Việt-cộng. Bọn chúng đột nhập vào Bọn phá hủy của đồng-bào-17 căn nhà, vơ vét thóc lúa và hãm dọa đồng-bào, nếu không sớm trở về các Bọn cũ, bọn chúng sẽ giết hết.

Ít lâu sau Việt-cộng trở lại lần thứ hai. Lần này chúng triệt hạ Bon Klóng, đốt 46 căn nhà, bắt 1200 người đem về vùng chủ Yang-sin, Xa Dakao và đốt hàng ngàn gùi lúa vì không di chuyển đi theo được.

Tháng 3-1962 Việt-cộng đến nhà ông đại-diện Xa Dakao bắt chôn sống một cách dã man anh Hà-Sổ, con trai ông đại-diện Xa, và anh Hà Tang, hai thanh niên có tinh-thần chống cộng nhất ở vùng này. Ngoài ra chúng còn thổ phỉ của nhà ông đại-diện Xa thóc lúa và 2.000\$00 tiền mặt.

Cầm hồn dang lên ngút trời xanh, đồng-bào Chil chỉ muốn ăn tươi nuốt sống bọn Việt-cộng!

Trước những hoạt-động ngày càng tăng của quân khủng bố, công cuộc truyền giáo bị trở ngại rất nhiều. Các linh mục, giáo-sĩ, mục-sư người ngoại quốc và người Kinh phải rút về Đà-Lạt. Họ chỉ còn tiếp xúc với Tín đồ qua các mục-sư, thầy giảng người địa-phương. Chính hệ thống tổ-chức này đã gây ý thức di cư cho toàn thể bộ-lạc Chil.

Tháng 4 - 1962 Khu 31 ghiên-thuật mở một cuộc hành-quân Sân-Hổ quy mô vào vùng thung lũng Krông Knô. Trên 1.000 đồng-bào M'Nông Gar theo Công-giáo đa tập trung ở Damrong đến quân-đội Việt-Nam Cộng-hòa và xin di chuyển đi theo. Lúc ấy chính quyền ta chưa chuẩn bị đón tiếp đồng-bào Thượng di cư, thêm nữa cuộc hành-quân đang diễn tiến quân-đội không tổ-chức di tản được đồng-bào. Tuy vậy, nhờ cuộc hành-quân Sân-Hổ các cơ sở nằm vùng để giữ dân của Việt-cộng bị xáo trộn hết. Nhân cơ-hội này tất-cả đồng-bào Chil thuộc Xa Kill Plagnol Hạ và một số đồng-bào Chil, M'Nông Gar thuộc các Xa Dakao, N'Thol và Yenglé đã bỏ đi di cư về Đà-Lạt. Chỉ trong ba tháng 4 - 5 - 6 - 1962 có tới gần 8000 đồng-bào Chil về tập trung quanh đồn Dasar, Quận Lạc-Dương.

Cuộc di cư của họ vô cùng bi thảm. Họ ra đi với hai bàn tay trắng, của cải để lại hết trong Bon. Con cồng cha mẹ già, vợ chồng gùi con thơ, tất-cả ra đi với một tấm lòng đầy cương quyết.

Bọn Việt-cộng đuổi theo chặn bắt suốt dọc đường nhưng không sao ngăn được họ. Trên con đường đi tìm Tự-do, máu và nước mắt của đồng-bào Chil đã thấm đượm nhưng rừng thông. Giờ đây, đến thăm Đà-Lạt du khách có nghe thấy tiếng thông reo dạt dào ca-ngợi đến muốn đời thiên anh hùng ca bất diệt của đồng-bào Chil yêu chuộng Tự-do!

Bọn Việt-cộng mở theo về tận Đông-Tiêng-Liêng là địa - điểm tập trung đầu tiên của đồng-bào Chil di cư, cách Đà-Lạt 10 cây số về phía Bắc. Chúng thiêu hủy mất 1 căn nhà, phá hủy hàng rào và 7 căn nhà khác. Ngoài ra còn bắt ông đại-diện Xa và anh em ông trưởng Ấp Đông-Tiêng-Liêng đi theo. Sau này đồng-bào cho biết, Việt-cộng đã dụ dỗ nhưng người nói trên đem đồng-bào trở về vùng đất cũ.

Họ đã không nghe còn nguyên rứa bọn chúng. Quí tộc giận bọn đó quý Việt-cộng đã xẻo thịt họ dần dần cho đến chết rồi vứt xác ở giữa rừng.

Tháng 7 - 1962, bọn Việt-cộng kéo về Đông-Tiêng-Liêng lần thứ hai. Lần này thanh niên Chil đã được vũ trang, chặn bắt Việt-cộng làm chúng phải rút lui. Từ đây đến nay chưa thấy bọn Việt-cộng bén mảng đến vùng này nữa.

Cuộc phân tán lần thứ ba trên đây đã quy tụ gần 8000 người Chil tập trung tại các địa điểm Đông-Tiêng-Liêng, Hang Roi (hay Yumomang), Darochoa A - B - C Bon Gia Dih, B'Her C, DaLong It và Teurnoum quanh Đà-Lạt sinh sống trong vùng của người Lat (Koho).

PHÂN TÁN LẦN THỨ TƯ.-

Phong trào ở lại đi cư của đồng-bào Chil ở xã Kill Plagnol Quận Lạc-Dương đã như cơn bão lớn thổi mạnh sang vùng của đồng-bào Chil, Mạ, N'ông Gar ở Liên-Hùng báo Quận Đức-trọng.

Dân chúng tụ tập hàng ngàn người về Liên-Hùng. Họ yêu cầu/linh-mục giống Chúa cứu-thế và chính quyền Quận giúp đỡ họ đi tản về vùng Nam Pyan.

Một phái đoàn của Bộ Tư-Lệnh Khu 31 Chiến-thuật và của Tỉnh Tuyên-Đức đáp phi cơ trực thăng lên Liên-hùng để tiếp xúc với các vị linh mục và những đồng-bào Thượng cổ uy-tín ở vùng này.

Sau đó ít ngày, vào đầu tháng 5 - 1962, một cuộc hành-quân Dân-Sự-Vụ đã được tổ-chức trong một thời-gian 15 ngày. Đây là một cuộc hành quân di-tàn đồng-bào kiểu mẫu trong khi các lực lượng tác chiến hành quân lùng địch, và đóng rải rác suốt dọc đường từ Pyan đến Liên-hùng, một Đại-đội Chiến-Tranh Tâm-Lý Thượng đã phối hợp với các bộ hành-chánh, Công Dân-vụ, Thông-tin, Y-tế Quận Đức-trọng hướng dẫn đồng-bào về Buôn cu ghi thóc lúa, gia súc và tài sản ra tập trung ở 2 bên vệ đường. Một đoàn xe trên 40 chiếc GMC đã liên tục di chuyển nhưng tải sản đó, cũng như ông già, người đau ốm, tàn tật, trẻ con về vùng Riong - Sérignac. Tại đây một Đại-đội Chiến-Tranh Tâm-Lý khác hợp cùng với cán-bộ Quận Đức-trọng và đồng-bào Koho địa phương đón tiếp và xếp đặt chỗ ăn ở tạm thời của đồng-bào trong các ấp của đồng-bào Koho.

Kết quả sau cuộc hành quân này, có 3850 đồng-bào Chil, Mạ, N'ông Gar được di tản về vùng Riong Sérignac. Tài sản của họ đem theo được đến 3.000 tấn lúa, 200 con heo, 500 con gà, một số trâu bò và nhiều tài sản quý giá khác như chổi rơm, phăng la.

Hiện giờ đồng-bào Chil ở lẫn lộn với đồng-bào Ma, M'Nong Gar trong các địa điểm định-cư. Người ta không biết rõ số đồng-bào Chil ở đây là bao nhiêu, ước lượng có thể tới trên 1.000 người thuộc các Bon Lô-Thip, Liên-hùng, Phey Brunh, Deung Kala, Teurlang Deung, Phey Sur và vài Bon khác.

PHÂN TÁN LẦN THỨ NĂM.-

Như trên đã biết, có 8.000 đồng-bào Chil di cư về tập trung gần đồn Dasar, Quận Lạc-Dương.

Nơi đây đất đai rất xấu, xung quanh toàn đồi thông dốc đứng đứng không thể làm rẫy được. Chính quyền chỉ giúp họ 3 tháng ăn với tiêu chuẩn mỗi người 10 kí gạo, 100 gam muối và 1 kí cá khô mỗi tháng. Đồng-bào Chil đã phải vật lộn với cuộc sống thiếu thốn bằng nhiều cách. Vài ngày họ lại thay phiên nhau, trở về Bon cũ lấy thực phẩm, của cải. Họ bán cho người Kinh ở Đà-Lạt một số rất ít trâu heo, phèo la đem theo được để lấy tiền mua gạo. Một số người kiếm công việc làm ở các vườn rau, đồn điền. Một số sống nhờ lương dân vệ. Một số họ thông chế củi đem ra Đà-Lạt bán. Nhưng người dân bà Chil thì dặt vãi, xâu cáo chuỗi hạt cườm bán cho nhưng du khách để lấy lời nuôi sống gia-đình.

Tóm lại đời sống của họ không có gì bảo đảm lâu dài. Phủ Tổng-ủy Dinh-diên, Khu 31 Chiến-thuật, chính quyền Tỉnh Tuyên-Đức và Hội-Thánh Tin-Lành ở Đà-Lạt cũng chú trọng đến vấn đề này. Có 2 giải pháp đã được dự trù.

Giải pháp thứ nhất là thiết lập tạm thời một địa điểm định cư tại Da Me, Quận Đức-trọng để di bớt một số dân xuống đó.

Giải pháp thứ hai dự trù sẽ di chuyển 5.000 đồng-bào Chil về vùng thung lũng Krông Knô tại Đamrong trong chiến dịch An-Lạc sẽ mở vào tháng 9 - 1962.

Kết quả trong lần phân tán này, có 1315 đồng-bào từ bỏ vùng Darohoa, di cư xuống Đà Me, Quận Đức-trọng, trong vùng đất của người Koho.

PHÂN TÁN LẦN THỨ SAU.-

Ngày 4-9-1962 Khu 31 Chiến-Thuật mở một chiến dịch dài hạn, lấy tên là CHIẾN-DỊCH AN-LẠC, vào vùng thung lũng Krông Knô, liên ranh 3 Tỉnh Quảng-Đức, Tuyên-Đức và Darlac.

Mục-tiêu của chiến-dịch nhằm :

- Tiêu diệt và phá hủy căn cứ của chúng trong vùng này.
- Mở một con đường mới từ Lạc-Thiện qua Đà-Lạt.
- Tiêu diệt kinh tế địch và giải phóng nhưng đồng-bào Chil, Ma, M'Nong Gar còn bị Việt-cộng kiểm-soát.

Kết quả sau một năm trời đầy cố gắng, chiến dịch An-Lạc đã đem lại nhiều thành quả tốt đẹp. Hầu hết nhưng mục-tiêu nói trên đều đạt được.

...../12.

VỀ NHÂN MẠNG.-

- Tiêu diệt 151 Việt-cộng trong đó có nhiều cán-bộ cao cấp của Bộ Tư-Lệnh Khu 6 Việt-cộng.
- Bắn bị thương 86 tên.
- Bắt sống 31 tên.
- Quy chánh 1 tên, đặc biệt có một bí thủ Huyện-ủy phụ trách vùng chú Yang-sin đem cả vợ về quy chánh.

VŨ-KHÍ ĐẠN ĐƯỢC TẠ TỊCH THU.-

2 Trung-liên + 71 súng cá-nhân các loại.
131 băng đạn với gần 10 ngàn viên đạn các loại.
5 máy truyền-tin + 1 máy phát điện.
5 máy thâu thanh + 2 máy in Ronéo.
2 máy rửa phim rất nhiều quân trang, quân-dụng và tài liệu quan trọng.

MỞ ĐƯỜNG GIAO THÔNG.-

Công chánh đã hoàn thành đợt đầu tiên mở một con đường từ Lạc-Thiện đi Đà-Lạt dài 124 cây số với mặt đường rộng 10 thước. Trong số này Công-binh Khu 31 Chiến-thuật giúp thực hiện 40 cây số đường, làm 22 cái cầu và hoàn thành một phi trường cho phi cơ vận tải C.123 tại An-Tram.

TIEU DIỆT KINH-TẾ ĐỊCH.-

Ta phá hủy 324 tấn ngũ cốc + 980 mẫu lúa hoa màu
4 trại chăn nuôi + 25 căn cư
670 căn trại.

HOẠT-ĐỘNG DÂN-SỰ-VỤ.-

Giải phóng được 8.973 đồng-bào Chil, Mạ, M'ông Gar ở các vùng núi cao, giúp định cư tại 12 địa điểm.

Trong số những đồng-bào này có 2990 đồng-bào Chil, kể cả 859 người được đi chuyển từ B'Neur C lên.

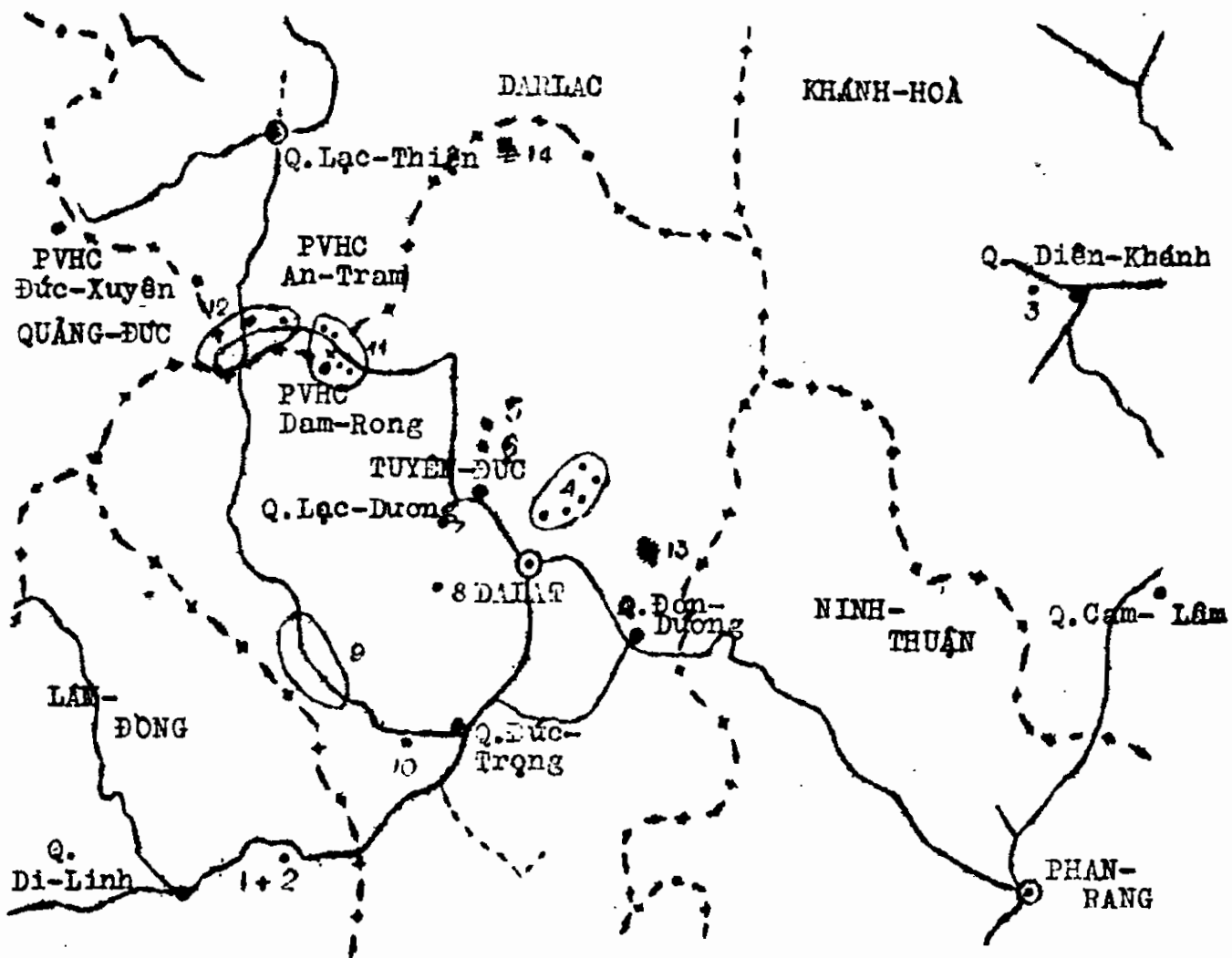
Những thắng lợi nói trên đã làm cho căn cứ của Bộ Tư-Lệnh Khu 6 Việt-cộng lặn vào một tình trạng ngặt-ngoải và đã gián tiếp ngăn chặn những hoạt-động của Việt-cộng bành trướng ở 8 tỉnh miền Nam Cao-nguyên và Duyên-Hải. Trung phần. Những tỉnh đó là : Phú-Bốn, Darlac, Quảng-Đức, Tuyên-đức, Lâm-Đông, Khánh-hoà, Ninh-thuận và Bình-thuận nằm dưới quyền chỉ-huy của Bộ Tư-Lệnh Khu 6 Việt-cộng.

Tóm lại qua 6 lần phân tán kể trên, bộ-lạc Chil chỉ còn lại chừng 800 người vẫn ở Xa Kill Plagnol Thượng, Quận Don-Duong, và còn 500 người ở vùng chú Yang-sin, theo tin-tức của bí thủ Huyện-ủy Việt-cộng về quy-chánh.

...../13.

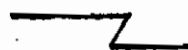
BẢN ĐỒ SỐ 3

NHỮNG ĐỊA-ĐIỂM CÓ DÒNG-BÀO C H I L SINH SỐNG

NHỮNG ĐỊA-ĐIỂM HIỆN CÓ NGƯỜI C H I L SINH SỐNG :

1 - Kalra	8 - Teurnoum	200 người
2 - Gung-Rê 2 { 400 người	9 - Vùng Dampao	1.000 -
3 - Phúc-Lương 127 -	10 - Đà Lê	1.315 -
4 - Vùng Darohoa 5.437 người	11 - Vùng Damrong	2.737 -
5 - Bon gia di 185 -	12 - Vùng Antram	253 -
6 - B'Neur C 890 -	13 - Kill Plaguol Thượng	833 -
7 - Da Long it 200 -	14 - Chư yang Sin	500 -

Sau đây là bảng ghi những địa điểm hiện có đồng-bào Chil sinh sống : (xem bản đồ số 3)

Số TT.	Địa - Điểm	Quận	Tỉnh	Dân số	Ghi - chú
1	Katra	Di-linh	Lâm-Đồng	(400 người	- ước lượng
2	Gung Ré 2	"	"	"	"
3	Phước lương	Diên-K	Khánh-H	127	- gồm các địa-
4	Vùng Darchoa	Lạc-duong	Tuyên-D	5.437	điểm : Dong-Tiêng-Liêng,
5	Bon GiaDih	"	"	185	Hang Rói,
6	B'NeurC	"	"	890	Darchoa A +
7	Da Long It	"	"	200	B + C.
8	TeurNeum	Độc-trọng	"	200	- ước lượng.
9	Vùng Dampao	"	"	1.000	"
10	DaMe	"	"	1.315	"
11	Vùng DamRong	Lạc-duong	"	2.737	- gồm các địa-
					điểm Dakno,
					N'Thol, Yengla
12	Vùng AnTram	Lạc-thiệt	Darlac	253	- gồm các địa-
					điểm Rochay,
					Phidiya.
13	Xã Kill Plagnol Thượng	Đôn-Duong	Tuyên-E	800	- ước lượng.
14	Vùng chú Yang- Sin			500	- Còn trong vòng kiểm- soát của VU.
		Tổng cộng:	14.077	người.

ẢNH HƯỞNG VỀ CUỘC DI CƯ CHỐNG CỘNG CỦA

BỘ - LẠC CHIL

-0-

Trong lịch-sử Việt-Nam chống Cộng-sản xâm lăng tại miền Nam Duyên-Hải và Cao-nguyên Trung-phần trong năm 1962 và 1963, cuộc di cư chống Cộng của bộ-lạc Chil phải được kể là biến cố quan trọng nhất.

Nó quan trọng vì tinh-thần chống Cộng của toàn thể bộ-lạc Chil là một sự lạ chưa từng thấy ở bất cứ một sắc dân nào. Tinh-thần ấy đã tiên phong nêu cao một tấm gương can đảm, ảnh hưởng sâu xa đến tất cả các bộ-lạc Thượng, tại miền Nam.

Duyên-Hải và Cao-nguyên Trung-phần làm tan vỡ âm mưu xây dựng căn cứ miền núi của Bộ Tư-Lệnh Khu 6 Việt-cộng.

Thật thế, phong trào di cư chống Cộng-của 14.000 đồng-bào Chil mở đầu vào tháng 4 - 1962, về phía Tây đã lôi cuốn theo cả cuộc di cư của bộ-lạc Mạ suốt từ Liên-hùng (Tỉnh Tuyên-Đức) đến Xa Madagonil (Tỉnh Lâm-Đồng) và làm cho công cuộc xây dựng Ấp chiến-lược, kiểm-soát 20.000 đồng-bào M'Nông trong Tỉnh Quảng Đức gặp nhiều thuận lợi nhất.

Về phía Bắc, nó lôi cuốn theo cuộc di cư của 8/10 đồng-bào M'Nông Gar mà một phần lớn ở vùng núi phía Nam Lạc-Thiện đã bị Việt-cộng kiểm-soát từ năm 1959; thúc đẩy hàng ngàn đồng-bào Bĩa ở dọc theo bờ sông Krông Knô tại chân núi chủ Nam-Ka di cư về Buôn Tsuke, (Đức-xuyên, Tỉnh Quảng-Đức) về Buôn JaTon (Quận Lạc-Thiện); và làm cho bộ-lạc M'Nông Rlam quấy quân trong vựa lúa của Quận Lạc-Thiện mất hết cảm tình với Cộng-sản. Các cấp-bộ Thượng tự trị M'Nông Rlam nằm vùng trong các Buôn, không nhưng đã từ bỏ sự hợp tác với Cộng-sản còn hàng hái đi tập luyện quân sự, nhận vũ-khí giữ ấp, giữ Buôn. Xa hơn nữa về phía Bắc, tinh-thần chống Cộng của bộ-lạc Chil còn ảnh hưởng cả đến bộ lạc EDE, một bộ-lạc lớn, tiền bộ nhất Cao-nguyên có hơn 80.000 người quy tụ trên Cao-nguyên Darlao, làm cho bộ-lạc này dứt khoát hẳn từ -tuồng trước cái bánh vẽ tự-trị do Thực-dân, Cộng-sản đầu độ từ nhiều năm nay.

Cuối cùng về phía Đông và phía Nam, tinh-thần chống Cộng của đồng-bào Chil và 800 đồng-bào Tring làm cho đồng-bào Churu Kaho quyết tâm chống Cộng hơn, đồng thời còn làm rung rinh luôn cả tinh-thần theo Cộng-sản của bộ-lạc Roglai, một bộ-lạc lạc hậu và hiếu chiến nhất có trên 30.000 người ở dọc theo sườn núi phía Đông rừng Trường-sơn, kể từ Quận Diên-Khánh, Tỉnh Khánh-hòa đến vùng Muong-mau Tỉnh Bình-thuận, mà phần lớn đã bị ảnh-hưởng và nằm dưới quyền kiểm-soát của Cộng-sản suốt từ 1945 đến nay, nhất là ở những vùng Thạch-Trại, Tô-Hạp Tỉnh Khánh-hòa.

Theo tài liệu của Bộ Tư-Lệnh Khu 6 Việt-cộng thì vào đầu năm 1962 Khu 6 Việt-cộng kiểm-soát được 31/o đồng-bào Thượng, 349/a đồng-bào khác nằm trong những vùng tranh chấp, nghĩa là những vùng đã có cơ-sở của Việt-cộng. Số còn lại do chính-quyền ta thực sự kiểm-soát chỉ có 250/o.

Giờ đây, sau 2 năm, kể từ cuộc di cư tiền phong chống cộng của bộ-lạc Chil đến những hậu quả của nó hầu hết các vùng tranh chấp đã bị xóa nhòa, các căn cứ của Việt-cộng bị bao vây, thu hẹp và bị đe dọa thường xuyên.

Số đồng-bào Thượng do chính quyền ta kiểm-soát tăng từ 250/o lên đến 850/o. Số 150/o còn lại trong các căn cứ của Việt-cộng đã trở thành một gánh nặng cho chúng. Chúng phải rải quân và cán-bộ để canh giữ họ, nếu không, mỗi khi cơ-cơ-hội, đồng-bào se dời bỏ ngay những hang-đá tối tăm, ngục tù của Cộng-sản, để theo chân đồng-bào Chil tìm ánh sáng Tự-do.-

Pleiku, ngày 31 tháng 12 năm 1963